

Vízkeleti László

A magyar nyelv helye a világ nyelvei között

A nyelvnek a nemzet életében játszott szerepét talán legtömörebben a legnagyobb magyar, gróf Széchenyi István fogalmazta meg: *Nyelvében él a nemzet*. Rövid áttekintésünkben nézzük meg, hogy a világ nyelveinek sokaságában hol helyezkedik el anyanyelvünk, milyen specifikumai ismertek.

A nyelvtudomány körülbelül 4000-5000 nyelvet tart számon a világon. Ennek a becslést meghatározásnak a meglepően nagy szórása több tényezőtől fakad. Vannak olyan földrajzi térségei a világnak, ahol még nem regisztráltak vagy nem rendszereztek minden nyelvet. Szakmai, nyelvészeti viták is folynak bizonyos, egy és egységes nyelvnek felfogott nyelvekről abban a tekintetben, hogy valóban egy egységes nyelvnek foghatók-e fel, vagy nyelvjárásai olyan távol kerültek egymástól, hogy azok külön-külön nyelveknek tekinthetők.

A nyelvtudósok tizenkét olyan nyelvet tartanak számon a világon, melyet több mint százmillióan beszélnek anyanyelvként. Sorrendben: kínai, angol, hindi, spanyol, orosz, arab, bengáli, portugál, indonéz, japán, német, francia. A különböző statisztikai kimutatások alapján 52 olyan nyelv létezik a világon, melyeket 10 milliónál többen beszélnek. Ezek között a nyelvek között a magyar az 42. helyet foglalja el. Ha szűkebb értelemben vizsgáljuk, akkor Európában nyelvünk a beszélőinek száma szerint a 11. helyen áll. Az európai nyelvek, a világ nyelvei, de a magyar nyelv környezete szempontjából is meghatározó a világ talán legnagyobb nyelvcsaládjá, az indoeurópai – vagy másik néven: az indogermán – nyelvcsalád, amely olyan nagy nyelvi csoportokat foglal magába, mint a germán, az újlatin és a szláv nyelvek világa. A magyar nyelv

a két nagy ágra tagolódó, az ún. uráli nyelvcsalád finnugor ágába tartozó nyelv, sőt annak a legnagyobb beszélőszámmal rendelkező nyelve.

A magyar nyelv írásbeliségét a középkortól számítjuk, amikor is megjelentek az első magyar nyelvemlékeink. Azóta nyelvünk nagyot változott és folyamatosan változik a beszélőknek – a nyelvhasználóknak köszönhetően. A nyelvfejlődés, illetve a történelmi tényezők következtében a magyar nyelv különféle nyelvekkel érintkezett, szókincse új kifejezésekkel, szerkezetekkel bővült.

2000 óta ünnepeljük az Anyanyelv Nemzetközi Napját. Az ENSZ nyilvánította azzá február 21-ét. Magyarország Európai Unió csatlakozásától – 2004 májusától – az Unió hivatalos nyelveinek egyike lett a magyar nyelv. Az anyanyelv a nemzeti öntudat kifejezője is. Idegen nyelvet is csak az tud igényesen elsajátítani, aki elsősorban az anyanyelvét igényesen beszéli.

Ha megvizsgáljuk nyelvünk sajátosságait, több olyat is találunk, melyek nyelvünk specifikumai. Szép, fonetikus nyelvvel büszkélkedhetünk. Írásbeliségét az abécé 44 betűje teszi lehetővé. Anyanyelvünk „közepes nagyságú nyelv”, nemzetközi tekintélye van. A világ 23 országának 80 egyetemén tanítják idegen nyelvként. Gazdag szókincsének köszönhetően a hétköznapi szavaktól kezdve a legelvontabb tudományos fogalmakig mindenre egyszerű kifejezési lehetőséget nyújt. Külön kiemelkedő a dallamossága, énekelhetősége, amely annak köszönhető, hogy sokféle magánhangzója van, és kerüli a mássalhangzók torlódását.

Anyanyelvünk használata nem egységes. Műveltségtől, foglalkozástól, életkortól, érdeklődéstől, lakóhelytől függően eltérés tapasztalható

a szókincsben, a hangrendszerben, ritkábban a nyelvi rendszerben is. A nyelv társadalmi (függőleges) tagolódása szerint megkülönböztetjük a standard szóbeli változatát, a köznyelvet, ennek írott változatát, az irodalmi nyelvet. A csoport- és rétegnyelveket szűkebb körben használják (orvosi nyelv, futballisták nyelve, vadászok nyelve stb.). Sajátos színű az ifjúság nyelve, a diákn nyelv, a katonák nyelve stb., amely lehet játékos, szellemes, olykor azonban igénytelen vagy durva. Ezek a nyelvváltozatok főként szókincsükben, rövidített szóalakokban különböznek a standardtól.

Nyelvünk folyamatosan változik. Új szavak, kifejezések épülnek a beszédünkbe, illetve régies kifejezések halványulnak el, majd tűnnek el a nyelvből. Gyakorta előforduló tendencia, hogy idegen nyelvekből (angol, német, francia) származó szavak, illetve kifejezések bővítik szókincsünket. Az új szavak elterjedése a nyelvben nem rossz, nem valamiféle támadásra okot adó folyamat, csak jelzés arra, hogy az „újdonságok” mellett ne feledkezzünk meg az „eredeti” magyar kifejezések használatáról sem (pl. shop – üzlet).

Írástomat Lőrincze Lajos gondolatával zárom: *Ismergetjük, tanuljuk életünkben anyanyelvünket is, ezt a sokoldalú csodát. S minél jobban megismerjük, annál szebbnek, gazdagabbnak, csillogóbbnak látjuk.*

Hivatkozások:

- Fazekas Emese: Idegen eredetű szavak a nyelvben
<http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/FazakasEIdegen2resz.pdf>
- Nagy Emma: Egy kis nyelvészet
<http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/NagyEmmaEgykisnyelv.pdf>